

ŘÍZENÍ A JEHO SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST V SOUDOBÉM SVĚTĚ

Jaromír Novák^{*)}

ABSTRAKT

Příspěvek je určen k připomenutí a zamyšlení se nad některými tendencemi vývoje, jež existují nezávisle na vůli člověka, či které člověk způsobil svojí zamýšlenou a také nezamýšlenou činností. Existence společnosti, její udržitelnost a nutnost řešení řady krizových faktorů nabývá na stále větším významu. Je tomu z mnoha příčin. V příspěvku jsou zmíněny některé faktory současného vývoje, jejichž důsledky jsou či mohou být vysoce rizikové a narušovat tak podstatu existence společnosti. Řešení důsledků vývoje nemusí být úspěšné. Problém dneška spočívá v tom, zda řešení je vůbec možné, či zda k tomu je rozum, cit i vůle a zejména ochota řídicích struktur a lidí vůbec.

Klíčová slova:

Řízení, společnost, vývoj, tendence, riziko

ABSTRACT

Paper is targeted to remember and to think about some tendencies of evolution that exist independently to human will or that human caused by his activity. Existence of society, its sustainability and need of solving many crisis factors gains its reason. There are many causes to that. In the paper are mentioned some factors of nowadays evolution, their consequences are or could be highly risky and are able to disturb nature of human society existence. Solving consequences of evolution is not always successful. Problem of nowadays is the thing that solution is not always possible or there is not sense, feeling and also will of managing structures or people as a whole.

Key words:

Management, society, evolution, tendency, risk

---

^{*)} doc. Ing. Jaromír Novák, CSc., Fakulta tělesné kultury, Univerzita Palackého v Olomouci, tř. Míru 115, 771 11 Olomouc, telefon +420 585 636 005, fax +420 585 636 370, e-mail jarminov@seznam.cz

1 VSTUP DO PROBLEMATIKY

Charakterizovat úspěšné řízení je a také není jednoduché. Úspěšné řízení je jednotou a také často protikladem potřeb, možností, nutností, zájmů, hodnot. Kritériem úspěšnosti může být dosažení co nejvyššího zisku, uspokojování potřeb lidí (pracovníků, zákazníků), spokojenost z dobře vykonané práce, radost ze seberealizace, nutková potřeba jednotlivce či kolektivu být úspěšný a někdy i prospěšný, humanitární prospěch, naplnění různých skupinových i individuálních tužeb.

Tato kritéria mohou být také cílem samy o sobě, ať už jednotlivě či komplexně. Nezanedbatelným kritériem, požadavkem, do dnešních časů se příliš nehodícím, je také etika řízení i v řízení. Neboť vítězství i porážka někdy jedno jsou. Manažer rozhoduje o výběru variant vedoucích k dosažení cíle. Jeho rozhodování je nutno posuzovat také z hlediska odpovědnosti za možné důsledky rozhodování a přijetí rozhodnutí dle vnitřních i vnějších podmínek rozhodování. Odpovědnost má svoji materiální i nemateriální stránku. S odpovědností také úzce souvisí kompetentnost. Každé řízení v sobě nese rozměr nebezpečnosti a krizovosti.

Problematika řízení je tak věkovitá, jak věkovitá je lidská existence. Lze vyvozovat, že řízení se v průběhu vývoje lidstva adekvátně měnilo. Člověk se snažil ovládnout přírodu a lidi kolem sebe, využít ve svůj či vzájemný prospěch, a to se dělo samozřejmě různými způsoby, s většími či menšími úspěchy a různými důsledky.

Můžeme předpokládat, že řízení mělo, má a bude mít dva nejcharakterističtější rysy. Prvním rysem je řízení jako nedílná součást obecné kultury a druhým rysem řízení je jeho funkce řešit rozpory mezi zdroji a možnostmi jejich využívání pro člověka. Oba rysy jsou dvojjediné.

Několik slov k prvnímu rysu. Obecná kultura souvisí s lidským vědomím a bytím, vztahy mezi duchovnem a materiálním, vztahy mezi minulostí, přítomností a budoucností, vztahy mezi příčinami a následky, vzájemné vztahy víry, náboženství, zdraví, soužití lidí, tužeb, přání, uspokojování hodnot a podobně. Takže v tomto smyslu je řízení vlastně nutnou potřebou společenskou.

Druhý rys je již praktičtější, směřující k naplnění lidské existence využíváním zdrojů, které jsou k dispozici. Obligátně se považují za rozhodující zdroje lidské, finanční a materiální, v posledních letech se pak přiřazují zdroje informační a časové.

Věci, jevy a procesy jsou stále složitějšími, provázanějšími, rychleji probíhajícími a také se rychleji měnícími s obtížně předvídatelnými důsledky.

Současná doba, a pravděpodobně i doba budoucí je charakterizována pojmy jako je změna, globalizace, rychlost, zrychlení, síťovost, modernizace, inovace, nejistota, chaotičnost, nebezpečnost, hrozby, rizika. Jsou samozřejmě možné i další charakteristiky, přičemž spolu velice úzce souvisejí, vzájemně se tedy ovlivňují a jejich proporce nabývají různého obsahu i rozsahu.

Mění se všechno a změny se zrychlují. Toto zrychlování je částečně způsobováno rychlejší komunikací. Lidé, a speciálně řídicí pracovníci musí na problémy reagovat rychle, často tak, že nejsou schopni domyslet důsledky svého rozhodování a také musí dělat rozhodnutí ve věcech o kterých vědí stále méně a méně. Dochází tak k ostrému rozporu mezi řízením a odborností. Probíhající změny zvyšují rychlost a někdy i překvapivost řídicích i řízených operací. Zpětné vazby jsou někdy zpožděné a skutečné chování systémů, zejména společenských je tak obtížně zjištělé a pak také obtížně říditelné. Výrok „nikdy nevstoupíš do téže řeky,“ je stále naléhavější.

Odpovědnost řízení stále roste, protože důsledky rozhodování se mohou projevit velice silně v kladném či záporném smyslu. Roste odpovědnost řízení za využití potenciálu (kapitálu) všech zdrojů, nejen kapitálu ve smyslu finančním. Řízení musí také respektovat etickou stránku.

2 NĚKTERÉ VÝVOJOVÉ TENDENCE

Rozpory jsou hybnou silou vývoje ať kladného či záporného. Za hlavní rozpor současnosti je možno považovat rozpor mezi množstvím informací a schopností člověka je transformovat do produkce, která přináší přidanou hodnotu v nejširším smyslu slova.

Jak se podaří vyřešit tento hlavní rozpor dnešní doby, taková bude i budoucnost. O tom se rozhoduje dnes – a doufejme, že není příliš pozdě, protože zřejmě nejsme dost dobře připraveni ani na současnost, natož pak na budoucnost.

Hlavními tendencemi vývoje, vlivy působení a také limitujícími podmínkami, ve kterých bude společnost existovat, a krizové řízení působit jsou a zřejmě i budou:

- Planetární podmínky umožňující existenci civilizace
- Zdraví obyvatelstva planety a samotné planety vůbec
- Zmenšování prostoru jako základní filozofické kategorie i jako podmínky existence lidstva
- Populační vývoj a jeho nerovnoměrnost
- Urychlování času a zkracování jeho intervalů pro probíhající procesy
- Proměny psychické a fyzické integrity individua, společnosti a přírody
- Omezené zdroje vody, půdy, potravin, energií a některých surovin
- Rostoucí vzájemná globální i individuální závislost lidí a prostředí
- Informatizace
- Intelektualizace
- Individualizace
- Integrace
- Improvizace
- Superkonkurence
- Superturbulence
- Globalizace

- Nanotechnologizace
- Růst nákladů na odstraňování škodlivých důsledků civilizační produkce
- Selhávání tržních mechanismů
- Militarizace
- Nebezpečnost, násilí globálnějiho charakteru
- Řízení neadekvátní potřebám řízených struktur
- Složité podmínky pro rozhodování, obtížné předvídaní budoucnosti
- Narušování funkce a role peněz a jejich vliv na život člověka a společnosti
- Narušování podmínek pro zdraví tělesné, duševní a sociální, rostoucí počet nebezpečných chorob a jejich složitější léčení
- Negativní vliv techniky a technologií na životy, zdraví, majetek a životní prostředí, technologická a technogenní nebezpečnost
- Důchodové zabezpečení člověka a jeho perspektivy
- Rostoucí rozdíly v životní úrovni
- Zvyšující se rozdíly mezi potřebou a spotřebou, plýtvání zdroji
- Ceny zboží a služeb neodpovídající jejich významu pro člověka a společnost
- Role a chování církví
- Chování a jednání politických stran a politiků, dalších veřejných osob, jejich nekorektnost, agresivita a projevy síly
- Nerespektování zákonitostí vývoje a historických souvislostí
- Role nadnárodního kapitálu a jeho organizací – banky, firmy, audit
- Klesající role státu ve společnosti ve prospěch nadnárodních společností
- Klesající kvalita produkce zboží a služeb
- Role síly států a jejich prostředků moci vůči státům jiným, méně mocným
- Pokleslá úroveň demokracie a svobody
- Pokleslá důstojnost člověka, kvalita lidského života
- Pokleslá kultura a selhávání multikulturalismu
- Agresivita a záměrná manipulace ze strany médií a jejich působení na psychiku lidí
- Klesající počet lidí, majících práci se všemi důsledky na jejich žití
- Problémy zadlužování států
- Problémy zadlužování jednotlivců a rodin
- Rostoucí individualismus, neschopnost mezilidské komunikace, osamělost lidí
- Rostoucí vandalismus
- Rostoucí mezilidské násilí různého typu
- Rostoucí kvantita a účinky zbraní, jejich možné zneužití
- Nedostatek zdrojů pro bezpečnost a její řízení, spíše řešení následků, než předcházení příčinám
- Přerozdělování vlivu moci, kapitálu a civilizační střety
- Terorismus, včetně kyberterorismu
- Šíření nenávisti a lží

Vyjmenované faktory, které si zasluhují vysoké pozornosti, jsou složité, velmi spolu souvisejí, vzájemně se ovlivňují, prolínají, pronikají a mají rozdílnou kvalitu i kvantitu. Mají také různou váhu vlivu, mohou se rychle měnit do různých následků. Nejsou proto záměrně ani hierarchicky či obsahově seřazeny. Jejich parametry, projevy a vlivy jsou těžko postižitelné. Varieta jejich chování je nekonečná.

Dosazení proměnných a skutečných věcí, jevů a procesů do těchto „obecných konstant“ lze ponechat na možnostech a nutnostech pro potřeby řídicích pracovníků v různých oblastech řízení a pro každého člověka. Neboť každý člověk svým způsobem řídí! Je to tedy záležitost každého člověka! Každý z nás tyto podmínky ovlivňuje! Žel, je málo vůle k zabývání se těmito problémy a zejména pak adekvátní reakcí na ně. Jsme pohodlní až líní! Také systémové okolí, atmosféra společnosti, není nakloněno či dokonce připraveno se těmito problémům věnovat. Často rezignujeme na své obyčejné lidské povinnosti.

3 PROMĚNY INTEGRITY ČLOVĚKA, SPOLEČNOSTI, PŘÍRODY

Člověk jako bytost je integritou duševna a fyzická uvnitř sebe sama (jakožto systém) i ve spojení s okolím. On sám působí na okolí a okolí působí na něj. Vývojem se integrita mění ve své kvalitě i kvantitě, její jednotě a rozpornosti.

Proměna integrity se děje stále rychleji a stále radikálněji. Psychologové, sociologové, biologové a další odborníci si stále naléhavěji kladou otázky a hledají na to odpovědi, v čem jsou proměny integrity člověka dobré a špatné. Jak a zda člověk v budoucí přírodě může existovat, zda (a v jaké formě) bude existovat příroda. Zda člověk je schopen zvládnout rychlost a radikálnost změn, kterých je spolutvůrcem a příčinou. Nutno podotknout, že předpovědi většinou nejsou příznivé. Ta nejhorší říká, že kolem roku 2030 dojde k prudkému zhoršení podmínek života a že se to radikálně projeví na délce života a zdraví lidí. Doufejme, že tato předpověď bude mylná.

4 POTRAVINY, PŮDA, VODA

Potravinová bezpečnost je významným faktorem bezpečnosti obecné. Dostatek kvalitních potravin je podmínkou žití člověka. Člověk pak je rozhodujícím prvkem systému bezpečnosti a také systému nebezpečnosti. Pojem potravinová bezpečnost lze chápat ve dvojitým smyslu. V širším smyslu slova jako součást a nutnou podmínku existence lidstva, teritorií a států a tím i jejich bezpečnosti. V užším slova smyslu pak jako bezpečnost pro člověka.

Člověk, jako každý živočich, nemá schopnost vytvářet stavební látky pro své tělo přímo z minerálních látek v půdě a z plynů v ovzduší, nemůže čerpat energii pro životní funkce rovnou ze slunečního záření jako rostliny, nemůže rozkládat odumřelou organickou hmotu na minerální látky a tak je vracet do zpět do ekosystémů. Je tak závislý na potravinových zdrojích fauny a flóry a jejich případné či nutné úpravě.

Půda je nenahraditelným zdrojem života. Je to vyvíjející se složitý dynamický živý systém. Přežití a prosperita všech suchozemských společenstev přirozených i umělých závisí na tenké vrchní vrstvě země. Půda je nejcennějším přírodním bohatstvím. Je v podstatě neobnovitelným zdrojem. Její úrodnost je třeba udržovat tak, aby hospodaření bylo trvalé. Je přirozenou součástí národního bohatství státu. Půdu je proto nutné chránit pro současnost, tak pro budoucnost.

Voda je základ života. Bez vody není života. Tato slova jsme slyšeli na základní škole. Moderněji řečeno – voda je základní složkou biomasy. Člověk bez vody vydrží několik dní. Pro živočišstvo je voda nezbytným prostředím. Lidské tělo je tvořeno zhruba osmdesáti procenty vody. Pro rostliny je samozřejmě také základem života. Fauna i flóra potřebuje různé množství vody, v různé kvalitě a složení, a také v patřičném čase. V životě rostlin je voda nutná podle jejich vegetačního období. V životě člověka je voda nenahraditelnou nutností. Voda je médiem, které plní funkci přenosu živin a látek tělu prospěšných. Voda také plní funkci při vylučování škodlivin. Je rovněž prostředkem přenosu energie a prostředkem očisty různého typu. Zejména pro ryby a jiné vodní živočichy je životním prostředím. Je nezbytnou a nejrozšířenější sloučeninou na zeměkouli.

Voda je dle výše uvedeného významným činitelem pro bezpečnost, skrývá v sobě také potenciál nebezpečnosti. Její nedostatek či špatná kvalita, snižuje kvalitu života a také ho může ohrožovat.

LITERATURA

- [1] HNÍZDIL, J.: Mým marodům. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010.
- [2] JIRÁSEK, J.: Management budoucnosti. Praha: Professionalpublishing Praha, 2008.
- [3] KAHN, H.: Přemýšlení o nemyslitelném. Praha: Naše vojsko, 1966.
- [4] NOVÁK, J.: Zásadní rysy vývoje, bezpečnost a řízení. In.: Sborník mezinárodní konference Bezpečná Evropa, konané sdružením AFCE, Praha: AFCEA Praha, 2004
- [5] NOVÁK, J.: Aktuální problémy bezpečnosti. In.: Podniková ekonomika a manažment, mimořádné číslo, Medzinárodná vedecká konferencia „Globalizácia a jej sociálno-ekonomické dôsledky '11“. Žilina: Žilinská univerzita, 2011.
- [6] NOVÁK, J.: Řízení a krizové tendence jeho okolí. In: Bezpečnostní management a společnost, sborník konference CATE 2011. Brno: Univerzita obrany, 2011.

Článek recenzovali dva nezávislí recenzenti.